

ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОСТІ, ЩО ЗАКЛАДАЮТЬСЯ В ДИТЯЧОМУ ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Висвітлюється важливість формування основ професійності в дитячому хореографічному колективі.

Ключові слова: класичний танець, народно-сценічний танець, музичне виховання, програма навчання.

Освещается важность формирования основ профессионализма в детском хореографическом коллективе.

Ключевые слова: классический танец, народно-сценический танец, музыкальное воспитание, программа обучения.

The author elucidates the importance of laying the foundations of professionalism in children's choreographic collective.

Key words: classical dance, folk-stage dance, music education, training program.

Позашкільна освіта України законодавчо визначена Законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про загальну середню освіту», постановами Кабінету Міністрів України й іншими урядовими документами. Відповідно до цього позашкільна освіта займає важливе місце в системі безперервної освіти, є її невід'ємною ланкою та спрямована на створення умов для творчого, інтелектуального, духовного, фізичного розвитку дітей і учнівської молоді у вільній від навчання час, підготовку учнів до життя в соціумі, задоволення їх потреб у різних видах творчої діяльності. Українська педагогіка визначає творчість як процес діяльності, результатом якого є створення якісно нових матеріальних і духовних цінностей особистості, і тому набуває актуальності практичне вирішення проблеми виявлення, розвитку й реалізації творчих здібностей дітей і молоді.

До викладеної вище проблеми зверталися в різних за спрямованістю працях Г. О. Березова, Ю. І. Гуреїв, Б. М. Колногузенко, а також педагоги й керівники видатних колективів України в матеріалах науково-практичної конференції (Українська хореографічна культура в сучасному державотворчому процесі: стан, проблеми, перспективи», Київ, 2003 р.).

Мета статті — проаналізувати педагогічний і практичний досвід, систематизувати етапи та розділи виховання професійності на прикладі народного художнього колективу ансамблю танцю «Щасливе дитинство».

Основною формою роботи з учнями в позашкільних навчальних закладах є творчі об'єднання, які класифікуються за такими ознаками: напрямом і змістом діяльності, віком дітей, тривалістю та стабільністю проведення занять. Згідно з типовими програмами

Міністерства освіти і науки України освіта й навчання в них здійснюється на трьох рівнях:

- початковий — творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток вихованців, виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;
- основний — творчі об'єднання, які розвивають інтереси вихованців, допомагають здобути знання, набути практичних навичок й умінь, задовольняють потреби в професійній орієнтації;
- вищий — творчі об'єднання за інтересами для здібних і обдарованих вихованців, які створюються й діють у позашкільному навчальному закладі відповідно до діючого законодавства.

Педагогічна практика свідчить про динамічний і складний шлях розвитку позашкільної освіти, але наукових досліджень у цьому напрямі не багато. Тому виникла необхідність оприлюднення досвіду роботи народного художнього колективу ансамблю танцю «Щасливе дитинство» Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості.

Нині в ансамблі навчаються більше 450 дітей віком від 5 до 19 років. Для досягнення високого рівня виконавської майстерності важливе значення в колективі приділяється учбово-виховному процесу. Завдяки авторській програмі, яку розробила художній керівник ансамблю Р. О. Галенко спільно з педагогами Т. А. Винниченко, Т. В. Перепелицею, Л. А. Філь, діти мають змогу пізнавати світ через творчу самореалізацію, бути впевненими в собі і в майбутньому успішними й щасливими в дорослому житті. Вихованці здобувають знання з хореографічних дисциплін, під час яких розвиваються увага, художній смак, працездатність, підвищується культура поведінки, виховується творча активність дітей.

Основою танцювальної техніки для втілення хореографічного образу, фундаментом для опанування танцювальним дисциплін є класичний танець. Підготовчі вправи класичного екзерсису відрізняються послідовністю і систематичністю, що дозволяє досягти позитивних результатів у постановці корпусу, рук, ніг, розвитку всього опорно-рухового апарату, набути необхідних у танці точності, виразності рухів. Завдяки класичному танцю рухи народно-сценічного танцю, підкреслені виконавською технікою класичного, стають віртуознішими, образнішими, пластичнішими, а історико-побутовий і сучасний танці набувають граціозності та шляхетності.

Народний танець є одним з дієвих засобів естетичного виховання дітей, залучення підростаючого покоління до багатств загальнолюдських цінностей, великого розмаїття танцювальної

та музичної творчості, виховання в учнів почуття власної національної належності до українського народу і водночас ознайомлення з танцювальною культурою різних народів, що проживають на території України та світу. У формуванні танцюриста народно-сценічний танець відіграє значну роль. Вивчаючи танці різних народів, їхній стиль і манеру виконання, танцюрист здобуває знань, необхідних для творчого сприйняття і емоційного відтворення художніх образів. Виконавська майстерність багата в чому залежить від чіткого й легкого виконання технічно складних рухів.

Основним завданням виконання рухів є бездоганно чітке та легке виконання технічних труднощів танцю. Часто побоювання за технічну складність позбавляє юного артиста виразності, й глядач бачить у його рухах нерішучість і скованість замість осмисленого мистецького задуму, який несе даний рух у танці. Під час вивчення народних танцювальних рухів слід допомогти дітям зрозуміти національний характер і загальний стиль цього народного танцю.

Програмою навчання передбачено вивчення основ сучасного танцю та заняття з акторської майстерності.

Торкаючись змістовної сторони навчання, можна сказати, що акторська майстерність і виразність є основою всієї танцювальної системи. Виховання виразності слід починати з перших же тренувальних вправ і переносити згодом їх у композицію танцю або виставу. У чому ж полягає виховання виразності?

Перш за все, в змістовому русі, в тому завданні, яке ставить педагог перед учнями, пояснюючи рух. Завдання можуть бути різними, але вміння зосередити увагу учня і є вихованням початкової виразності. Вдосконалюється відтворення національних особливостей характеру, стилю того чи іншого танцю одночасно з наростанням технічної складності руху. Слід приділяти увагу створенню визначених художніх образів у танці. Саме тут виховуючи виразність, корисно застосовувати систему К. Станіславського, його вчення про тренування наших внутрішніх почуттів з фізичними вправами. Все має бути відображено почуттям, будь то сюжет або емоційний стан, національний стиль або конкретний сценічний образ.

Високої культури рухів, на що й спрямовані заняття з хореографії, не можна досягти без відповідного щодо якості музичного матеріалу. Добирати його рекомендується з класичних і сучасних творів російської, радянської і зарубіжної музики, а також народної в професійній обробці. За своїм змістом ці твори повинні відповідати внутрішньому світові дитини, характеру рухів і розитковим образів.

Виховати в дитини справжню потребу в музиці, любов до неї, музичний смак — одне з важливих завдань педагога, і починається це виховання з музичного оформлення уроку. Послідовність

і ускладнення матеріалу від уроку до уроку з урахуванням вікових особливостей дітей — головне в доборі музичних творів.

Умілий добір музичного матеріалу для вправ, етюдів, ігор, танців з перших же уроків відкидає формальний підхід дітей навіть до найпростіших вправ, оскільки вони несуть у собі зародки тих емоцій, які діти проявлять у майбутніх танцях та номерах діючого репертуару.

На початковому рівні діти нашого ансамблю (підготовчі групи) ознайомлюються з основами хореографії. В програмі навчання — ритміка та гімнастика.

Заняття з ритміки мають важливе виховне значення. Вони допомагають розвитку музикальності та почуття ритму в дітей. У спеціальних рухах, іграх, танцях діти цілком сприймають емоційний зміст того чи іншого музичного твору. Щоб виховати в дітей здібності до емоційного й цілісного сприймання музики, необхідно ознайомити їх із засобами музичної виразності і навчити рухатися в характері й темпі музики; точно починати і закінчувати рухи разом з музикою; передавати рухами динамічні відтінки музики (форте, піано; виконувати нескладні ритмічні рисунки, розрізняти й виконувати в рухах музичні тривалості — четвертні, восьмі, половинні ноги; знати музичні розміри 2/4, 3/4, 4/4; розрізняти побудову музичних фраз із затакту.

Значне місце у формуванні правильної постави, виворотності ніг, танцювального кроку, гнучкості, еластичності м'язів і зв'язок, відводиться партерній гімнастиці, яка сприяє зміцненню здоров'я, фізичному розвитку, коригуванню недоліків постави дитини, загартовуванню організму, формуванню життєво необхідних рухових навичок.

Вправи на підлозі або партерна гімнастика дозволяють з найменшими витратами енергії без навантаження на хребет та опорну ногу зосередити увагу на роботі певної групи м'язів і досягти відразу таких цілей:

- підвищити гнучкість суглобів;
- поліпшити еластичність м'язів і зв'язок;
- наростити силу м'язів.

М'язи й суглоби готуються до класичного, народно-сценічного екзерсису, а так само джаз і модерн танцю, що потребують високого фізичного напруження. Ці вправи сприяють виправленню деяких недоліків у корпусі, ногах і допомагають розробити виворотність ніг, розвивати гнучкість хребта, еластичність стоп, поліпшують розтяжку.

Починаючи заняття партерною гімнастикою з дітьми 5-6 років, важливо пам'ятати, що дитячий організм у цей час ще не до кінця сформований. Його суглоби і кісточки тендітні. Навчання має відбуватися за принципом «від простого до складного», в ігровій

формі. Вправи можна називати умовними словами, які в процесі виконання нагадують предмет або образ, наприклад: «жаба», «кішечка», «кільце», «берізка», «місток» і т.д.

На другому — основному рівні (молодші та середні групи ансамблю) — діти поступово здобувають «фундамент» знань з класичного й народно-сценічного танців. Значно розширюється програма, збільшується обсяг вивчених вправ, які ґрунтуються на матеріалі попередніх років навчання і потребують стійких навичок володіння руками, спиною, певного рівня координації, добре поставленого тулуба. Активно вивчаються репертуарні номери.

На третьому рівні — вищому (старші групи ансамблю) — увага приділяється розвитку творчих здібностей кожного учня, досягнення досконалості, віртуозності, виразності у виконанні вправ класичного й народного танців. Відбувається знайомство й опанування різних стилів і напрямів сучасного танцю. Виконуються складніші номери репертуару, що потребують високого рівня виконавської та акторської майстерності.

Також наші вихованці спільно з педагогами відвідують театри, музеї, концерти провідних самодіяльних і професійних хореографічних колективів (або відео перегляди), після чого відбувається обговорення вражень з аналізом побаченого.

Окрім занять у балетних класах, учасники ансамблю танцю «Щасливе дитинство» завжди успішно та із задоволенням беруть участь у концертних програмах нашого міста й області. Кожен концерт — це свято для юних танцюристів. У програмі колективу більше 50 концертних номерів. Серед них танці народів світу, українські народні танці, сучасні танці.

Значна увага в колективі приділяється підбору репертуарного матеріалу з урахуванням особливостей розумового і фізичного розвитку дітей різного віку. Розробляючи репертуар дитячого хореографічного колективу, його тематику, керівник повинен чітко усвідомлювати виховне значення запропонованої програми як для виконавців, так і для глядачів. І в надзвичайно багатій палітрі танцювальної культури хореограф має відшукувати ті зерна, завдяки яким створені ним танці допоможуть виховати творчу особистість, відповідального громадянина, котрий осягатиме навколишній світ свідомо, оптимістично через призму чудового надбання людської культури-мистецтва танцю.

Особливе місце в репертуарі ансамблю відводиться номерам створеним на основі українського фольклору. Фольклор — це та спадщина, той скарб, який заповідали нам минулі покоління. В ньому повною мірою відображені внутрішній стан народу, його духовність, ментальність, побутові аспекти існування. Це такі номери, як «Слобожанський завзятий», «Веселі ляльки», «Полька з притупом», «Веселі танки» — для молодших і середніх груп

ансамблю, «Тинок», «Запечене порося», «Вулиця», «Дівочі мрії», «Вітання», «Гопак» — для старших груп, хореографічна композиція «Стрітєння». Робота над рідним танцем допомагає дітям збагнути духовну велич українського народу, виховує гордість за свій народ, національну свідомість.

Мова народного танцювального мистецтва яскрава і виразна. Танець кожного народу — це ілюстрація його життя, побуту, праці, виявлення засобами хореографії багатогранності характеру людини, глибини її душі. Таки танці з репертуару, як запальна «Бариня», жанрова сценка «Жили в бабусі», яскрава пляска «Вийду я на вулицю», ліричний дівочий хоровод «Горенка» ознайомлюють дітей з національним характером і народними традиціями сусіднього з нами російського народу.

Такі номери, як «З добрим ранком!», «Карапузи», «Веселі пташенята», «Хмарка», «Метелик», «Світ буде добрим!» занурюють юних артистів у життєрадісний, яскравий світ дитячих мрій. Побудовані з елементами дитячих ігор та розваг, ці танці сприяють вихованню в дітей почуття дружби, взаємодопомоги, бережному ставленню до природи, довкілля. Надзвичайно яскраво сприймають діти номери з розгорнутою сюжетною лінією, яка дозволяє створювати в танці не тільки позитивні, але й негативні образи, розширюючи таким чином можливості виховної роботи з дітьми.

Популярністю серед вихованців користуються номери на основі сучасної хореографії «Крізь всевіт та віка» і стилізації народного танцю «Красна слобода», «Козацька вольниця».

Особливим досягненням колективу вважаємо дві вистави: «Дзеркало» за мотивами казки Г. Х. Андерсена «Снігова королева» та «Свято непокори» за повістю С. Міхалкова. У цих хореографічно-музикально-драматичних творах діти є не тільки танцюристами, а набувають акторсько-драматичного досвіду.

Участь у відкритих уроках, концертах, творчих поїздках, тобто публічний огляд результатів діяльності, стимулює творче ставлення дітей до праці, їх прагнення досконалості. В цьому є естетичне виховне значення змагання. Воно зростає, якщо показником у процесі визначення першості є не лише кількість, а й якість виконання завдання.

Зразком таких змагань є міжнародні фестивалі дитячого танцю «Весняні барви», які щороку проводить ансамбль танцю починаючи з 1994 р. «Весняні барви» — це свято дитячого танцю, заряд бадьорості для нових відкриттів, імпульс свіжих ідей і втілень. Для мистецтва танцю немає перешкод. Його мова зрозуміла всім. А танець у дитячому виконанні здатний пробудити найкращі людські почуття. На цей фестиваль збираються українські колективи, колективи Росії, Білорусі, Молдови, Грузії, Латвії, Болгарії,

Румунії. Основна мета фестивалю — розвиток дружніх і професійних відносин між педагогами й учасниками дитячих колективів, залучення дітей до традицій іншої національної культури, сприяння їхньому духовному зростанню.

Учні, котрі пройшли повний курс навчання в ансамблі «Щасливе дитинство» й успішно склали випускні іспити з предметів класичний танець, народний танець та історія хореографії, отримують свідоцтва про позашкільну освіту на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження порядку видачі випускникам позашкільних закладів свідоцтв про позашкільну освіту». Багато випускників нашого ансамблю, по закінченні навчання в колективі, обирають своєю професією хореографічне мистецтво. Вони вступають до училищ культури, а також на хореографічні відділення вищих навчальних закладів, стають виконавцями професійних хореографічних колективів, керівниками ансамблів танцю, педагогами в хореографічних закладах Харкова й інших міст України.

Таким чином, з перших днів навчання і до його завершення ансамбль танцю «Щасливе дитинство» виховує професійні якості юних танцюристів. Результати професійного навчання засобами хореографії залежать від організації процесу й методів викладання. При правильно обраній і науково обґрунтованій методиці, що будується з урахуванням єдності форми і змісту природні задачки дитини виявляються, розвиваються, формуються різносторонньо.

Перспективами подальших досліджень може бути детальний розгляд підходу до вивчення вправ партерної гімнастики з урахуванням вікових особливостей дитини.

Список літератури

1. Аксьонова І. Ю. Проблеми створення репертуару в дитячому хореографічному колективі та їх вирішення. Матеріали науково-практичної конференції за підсумками першого всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії ім. П. Вірського. — Київ, 2003. — С.80-83.
2. Березова Г. О. Хореографічна робота з дошкільнятами / Г. О. Березова. — К.: Муз. Україна, 1989. — 208 с.
3. Бондаренко Л. А. Ритміка та гімнастика у 1 — 4 класах загальноосвітньої школи. / Л. А. Бондаренко. — К. : Муз. Україна, 1989. — 232 с.
4. Гуреїв Ю. І. Виховання національної свідомості засобами хореографії в дитячому самодіяльному колективі. Матеріали науково-практичної конференції Стан народної хореографії в Україні та перспективи її розвитку. — Київ, 2002. — С. 91-96.
5. Колногузенко Б. М. Хореографічне мистецтво: зб. статей — методичні матеріали для підготовки бакалаврів і спеціалістів за фахом «хореографія» (6.020200) / Б. М. Колногузенко. — Х.: ХДАК, 2008. — 224 с.

6. Програми для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів.: укладач: Л. М.Павлова. — Суми: Антей, 2005. — 192 с.

Надійшла до редколегії 11.01.2012 р.